

SERIE „GROENE BOEKJES”
ONDER REDACTIE VAN H.W.S.

UIT BANGE DAGEN

EEN VERHAAL UIT HET JAAR 1813

DOOR

P. A. SPARENBURG Jr.

G.F. CALLENBACH NUKERK

UIT BANGE DAGEN

EEN VERHAAL UIT HET JAAR 1813

DOOR

P. A. SPARENBURG JR.

NIJKERK — G. F. CALLENBACH
1913

HOOFDSTUK I.

De loting.

Het zag er in de maand Januari van het jaar 1813 voor ons land treurig uit. Op bevel van Keizer Napoleon, die hier nog als onbeperkt gebieders heerschte, was er een *decreet* uitgevaardigd voor een nieuwe *conscriptie* ¹⁾ en duizenden jongelieden, bevreesd voor erger, waren wel gedwongen zonder tegenspraak aan Napoleons dwangbevel gehoor te geven, door zich aan te melden voor de uitgeschreven loting.

Overal, waar die met angst en schrik tegemoet geziene loting had plaats gevonden, hoorde men jammerklachten zonder tal. Hier was een zoon, de kostwinner zijner moeder, die, toen hij een dienstplichtig nummer had getrokken, gedwongen werd zijn arbeid vaarwel te zeggen en zich te scharen onder de vanen des Keizers. Dáár was weder een ander, die thuis óók niet gemist kon worden, doch eenvoudig gehoorzamen moest, wilde hij de zijnen niet in allerlei ellenden dompelen. Zonen en broeders werden uit den kring hunner familieleden weggehaald om een hopelooze toekomst tegemoet te gaan.

Zij daarentegen, wien het voorrecht was te beurt

¹⁾ loting.

gevallen een nummer te trekken, dat hen vrij stelde van alle diensten — het waren slechts enkelen, die dat geluk hadden — konden hun vreugde niet bedwingen en dansten in uitgelaten vroolijkheid in het rond. Merkwaardig! — in 1795, bij het inhalen der Fransche „broeders” — dansten hun ouders om den „Vrijheidsboom”, voor „vrijheid, gelijkheid en broederschap”, zoozeer waren zij verheugd over het feit, dat de Franschen hun land waren binnengetrokken en zij onder *hun* leiding een heerlijke en schoone toekomst zouden tegemoet gaan, nadat zij het aloude Huis van Oranje hadden verloochend en . . . God hadden verlaten. *Nu* — op het oogenblik, dat hun zonen den leeftijd hadden bereikt om met de Fransche „broeders” mede te dienen — dansten hun kinderen van overgroote blijdschap in het rond, wanneer zij vrijkwamen van dien „broederlijken” dienst, terwijl zij zelf daarover niet minder verheugd waren. Zij wisten bij ervaring, dat die vreugde om den „Vrijheidsboom” voor hen en voor het geheele land was geworden een dure danspartij, ontzettend duur betaald met hun vrijheid, geld en goed, en niet het minst . . . met stroomen bloeds.

Het was den 17den Januari in het dorp L. in onze Geldersche provincie een ongewone drukte. De *maire* ¹⁾ had eenige dagen te voren bevel ontvangen een zeker aantal jongelieden voor de *Grande Armée* af te staan en zich daarom gehaast aan een vijftigtal personen, die daarvoor in aanmerking kwamen, bericht te zenden om op dien dag op het raadhuis te verschijnen en aan de loting deel te nemen.

¹⁾ burgemeester.

Met angst in het hart hadden zij — en natuurlijk ook hun ouders — dien dag tegemoet gezien, waarop beslist zou worden of zij in het dorp konden blijven, dan wel zouden moeten uittrekken naar het oorlogsveld.

Eindelijk was de angstvolle ure aangebroken en, als waren zij schapen, die ter slachting werden geleid, trokken de jongelieden met loome schreden tusschen negen en tien uur naar het gemeentehuis, om dáár uit de bus een nummer te trekken, dat — hoe onschuldig op zichzelf — toch veel, zeer veel te zeggen had: geluk of ellende.

Onder de lotelingen bevond zich ook Wouter van Dam, de oudste zoon van een landbouwer uit den omtrek. Hoewel hij den zijnen bij het vertrek moed had ingesproken, gevoelde hij nochtans zijn hart beklemd, toen hij de trappen van het raadhuis besteege en de kamer betrad, waar over zijn toekomstig leven zou worden beslist.

Doch gelukkig voor hem — hij *wist*, dat God alle dingen bestuurt naar Zijn welbehagen en in het bijzonder let op de Zijnen, wáár ze zich ook mogen bevinden. Wouter diende, evenals zijn ouders, den Heere in ware oprechtheid des harten. Daarom had de oude Wouter van Dam, vóór het heengaan van zijn zoon, nog eerst gelezen den 23sten Psalm, het lied der vertroosting: „De Heere is mijn Herder, mij zal niets ontbreken. Al ging ik ook in een dal der schaduwe des doods, ik zou geen kwaad vreezen, want Gij zijt met mij,” waarna hij den Heere had gesmeekt om bewaring voor zijn oudsten zoon, wát ook de toekomst mocht brengen.

In de kamer, die Wouter was binnengetreden, be-

vonden zich eenige Fransche officieren, die met het aantekenen van een en ander waren belast; in het midden van hen zat de *maire*, die, daar hij bijna alle dorpelingen kende, als vanzelf was aangewezen om de jongelieden aan te spreken en hun de bus met lootjes toe te reiken.

Eindelijk hoorde Wouter ook *zijn* naam afroepen en met kloppend hart trad hij naar voren; na eenige oogenblikken trok hij een opgerold papiertje uit de hem toegestoken bus, dat hij, op een wenk van den *maire*, aan een der Fransche officieren overhandigde. Deze ontrolde doodbedaard het papiertje en riep toen niet anders dan „vingt-six”, welk nummer een ander officier in een boek opschreef naast den naam „Wouter van Dam”. De *maire* herhaalde nu in het Hollandsch het uitgesproken nummer en verpletterend klonk het onzen Wouter in het oor: „Zes en twintig”. „Er in geloot!” mompelde hij met doodsbleek gelaat en een niet te beschrijven ellende lag in zijn woorden opgesloten.

Zoo ging het met hem en zooveel anderen, die eveneens waren aangewezen den Keizer te dienen; tranen en snikken bij sommigen, norsche onverschilligheid bij anderen, doch bij allen een ontzettende droefheid in het harte, waren de uitingen van hun gemoed, die een scherpe tegenstelling opleverden met de uitgelaten vroolijkheid van eenige anderen, die een vrij nummer hadden getrokken.

Hoe onze Wouter thuiskwam, kunnen we zeer goed begrijpen. Reeds vóórdat hij één woord had geuit, konden vader en moeder aan zijn doodsbleek gelaat al bemerken, dat hij er was „ingeloot”. Zijn moeder barstte in hevig snikken los, bij de gedachte haar

oudsten jongen te zullen moeten verliezen, en ook zijn vader liet zijn tranen den vrijen loop.

Nadat de eerste droefheid voorbij was begon men wat kalmer te spreken over hetgeen Wouter nu te wachten stond. Na het middageten — veel werd er natuurlijk niet genuttigd — nam Wouters vader den Bijbel en met ontroerde stem las hij voor:

„Die in de schuilplaats des Allerhoogsten is gezeten, die zal vernachten in de schaduw des Almachtigen. Ik zal tot den Heere zeggen: Mijn Toevlucht en mijn Burgt! mijn God, op Welken ik vertrouw!”

HOOFDSTUK II.

In dienst.

Het duurde niet lang, of de dag en het uur, waarop Wouter van de zijnen moest afscheid nemen, waren aangebroken. Zijn moeder was een bezwijming nabij en ook zijn vader had groote moeite, om niet in snikken los te breken. Doch hij vermande zich en zocht in stilte sterkte bij Hem, die troost kan en wil schenken in alle benauwdheid. De zusjes en broertjes schreiden niet minder dan hun moeder en Wouter zelf kon bijna geen woord van troost spreken tot hen, die hij nu moest verlaten. Zou hij hen hier op aarde nog wederzien?

„Kom, jongen,” zeide ten slotte zijn vader, „het

wordt tijd voor je om je bij den *maire* aan te melden."

Haastig en snikkend nam Wouter afscheid van zijn moeder, broertjes en zusjes en liep toen ijlings de deur uit, om niet langer getuige te moeten zijn van de droefheid der zijnen. Zijn vader zou hem tot het raadhuis vergezellen, van waar hij met anderen naar Arnhem zou vertrekken, om dáár te hooren, wat er verder met hem zou geschieden.

Veel werd er onderweg natuurlijk niet gesproken; een ieder was vervuld met zijn eigen gedachten.

Bij het raadhuis gekomen, nam Wouters vader afscheid van hem en, hoewel zijn stem haperde, toen hij sprak, zeide hij tot hem: „Wouter, jongen, houd God steeds voor oogen en bid tot Hem om wijsheid en kracht.” Een korte omhelzing volgde en de oude Van Dam keerde naar zijn boerderij terug, nagestaard met tranen in de oogen door zijn zoon, die als versuft bij het raadhuis bleef staan.

Eindelijk hoorde hij zijn naam afroepen en besteed hij de trappen van het raadhuis, waar hij in dezelfde kamer, waarin hij eenige dagen te voren was geweest voor de loting, reeds anderen zag staan, die óók zouden optrekken naar Arnhem.

Dienzelfden dag nog bereikte men Gelderlands hoofdplaats, waar de nieuwe recruten in een der kazernes werden ondergebracht. De volgende dagen had men het zeer druk met het passen van de militaire kleedij, het in ontvangst nemen van een geweer met de noodige patronen en wat verder tot de uitrusting behoorde, zoodat die ongewone drukte een welkome afleiding was.

Nadat ieder van het noodige was voorzien, werden de volgende weken doorgebracht met allerlei oefeningen,

het maken van eenige marschen door de stad en daarbuiten, zoodat onze Wouter langzamerhand een beetje begrip begon te krijgen van het krijgsmansleven. Zeer gaarne had hij — al ware het maar één enkele dag — naar huis gewild, doch het was den manschappen ten strengste verboden verlof aan te vragen om naar huis te gaan. Wèl mochten zij in de stad, onder geleide van een aantal Fransche militairen, eenige uren rondloopen, doch niemand kwam de poort uit dan alleen voor de oefeningen.

Een enkele maal had Wouter naar huis geschreven hoè het hem in Arnhem ging; ook had zijn vader hem een paar maal geantwoord, doch, daar het reizen en de brievenpost in die dagen nog lang zoo vlug niet gingen als tegenwoordig, duurde het verscheidene dagen, voordat men wat van elkander vernam.

In den morgen van den 2den April — hij was dus al ruim twee maanden in dienst — bespeurde Wouter een zenuwachtige drukte in de kazerne. Officiëren liepen haastig heen en weder en ook andere militairen toonden dezelfde haast. Plotseling kregen allen bevel, zich reisvaardig te maken, om binnen het uur naar de grenzen te trekken.

Wat men dáár moest uitvoeren, werd niet medegedeeld, doch het feit, dat de geweren met scherpe patronen werden geladen, deed het vermoeden rijzen, dat er iets bijzonders had plaats gehad, dat aanleiding gegeven had tot dit plotseling bevel.

Het begon er voor Napoleon allesbehalve rooskleurig uit te zien; zijn geluksster begon te tanen, of — laten wij liever zeggen — God begon meer en meer tot hem te spreken: „Tot hier toe en niet verder.” Wèl was de maat zijner ongerechtigheden nog niet geheel

en al vol, doch de Keizer zou gevoelen, dat de tijd van roem en voorspoed voor hem was voorbijgegaan. Reeds het vorige jaar had hij het in Rusland moeten ondervinden, toen zijn troepen van honger en koude omkwamen, dat de hoovaardige op Gods tijd van zijn troon gestooten kan worden.

Met ruim een half millioen manschappen, twintig duizend bagagewagens en duizend kanonnen was hij naar het oosten opgetrokken; slechts een klein deel kwam terug. Al de anderen waren verdronken, verbrand, of van honger en koude omgekomen.

Als een volbloed avonturier, wien het om niets anders te doen is dan om eigen roem en eer, had hij in het begin van 1813 een nieuwe *conscriptie* doen houden, om zijn vijanden opnieuw te verslaan, al zou het ook stroomen bloeds kosten. Doch wat geschiedde?

In Februari had Frederik Willem III te Breslau een verbond gesloten met Rusland, waaraan zich ook de kroonprins van Zweden aansloot. Het gansche Pruisische volk greep — ten gevolge van een oproep — naar de wapenen en weldra stonden 270,000 man gereed om, met de Russische troepen, Napoleon te verslaan.

Doch ook de Corsikaan zat niet stil. Allerwegen zond hij nieuwe bevelen rond, om een groote troepenmacht saâm te brengen in Pruisen. Door geheel Holland werden die bevelen ten uitvoer gebracht en duizenden Hollandsche jongelieden moesten huis en haard verlaten, om hun leven te offeren aan de eerzucht van den Overweldiger.

Bijna geheel Holland raakte, vooral aan de West-

zijde, van troepen ontbloot. Voorzeker, indien de Engelschen geweld hadden, zij zouden gemakkelijk in Zeeland, Zuid- of Noord-Holland hebben kunnen landen en zonder eenige moeite de weinige Fransche troepen hebben kunnen verjagen, die zich nog in die provincies ophielden. Doch hierin is nu weder duidelijk zichtbaar de hand des Heeren. Niet door geweld en met behulp van vreemden zou Nederland het Fransche juk afschudden: God zelf zou eerst Napoleon verpletteren en zijn macht en roem ter neder slaan, waarna Holland, met berouw in het hart en vervuld met een vurige liefde voor het Huis van Oranje, dat het eens had verloochend, den Prins zou verzoeken over te komen uit Engeland en, als Koning Willem I, de regeering van ons land te aanvaarden.

Gelijk we reeds zagen, was ook in Arnhem het keizerlijk bevel ten uitvoer gebracht en trok een groote troepenmacht haar poorten uit in de richting van de Pruisische grens. In strijd met de belofte, die hier en daar vroeger was gegeven, dat men in Holland zou blijven en alleen de grenzen zou moeten bewaken, trok men deze nu over en stond weldra op vreemden bodem.

Nu eens rustende, dan weder voortmarcheerende, trok men geregeld verder. Het grootste gedeelte van den dag werd met loopen doorgebracht, zoodat de afmattende lange marschen de troepen zoodanig vermoeiden, dat velen op den weg bleven liggen met stukgelopen voeten en dus vanzelf moesten achterblijven, om later weder opgenomen te worden in een ander regiment, dat met hetzelfde doel als het vorige hier voorbijtrok.

Evenals anderen, had ook Wouter geen tijd of ge-

legenheid gehad zijn ouders in kennis te stellen met zijn plotseling vertrek. Terwijl zijn vader en moeder hem nog in Arnhem waanden, was hij reeds de grenzen overgetrokken en in Pruisen aangekomen, op weg naar Saksen. Wat het doel der reis was, werd zoo lang mogelijk geheim gehouden, met bekwamen spoed werd steeds doorgemarcheerd, totdat in het laatst van April het doel der reis scheen te zijn bereikt. In Saksen werd den troepen eenige rust gegund, om zich voor te bereiden voor den ophanden zijnden slag, die zeer spoedig zou plaats hebben.

HOOFDSTUK III.

Op het slagveld.

Vermoeid van de zware en inspannende marschen, lag een groote Hollandsch-Fransche troepenmacht op het veld in de nabijheid van Lützen. Niets verbrak de nachtelijke stilte, dan alleen hier en daar de zachte tred van een schildwacht.

Met het hoofd op zijn kapotjas, gesteund door den zwaren ransel, lag onze Wouter, met het geweer naast zich, op den harden grond. Het was niet de eerste maal, dat hij zulk een harde legerstede had. Meestal kampeerde de troep in het open veld en ieder trachtte zich dan zoo goed mogelijk te beschutten tegen de koude nachtlucht.

Tot nog toe had Wouter geen gelegenheid gehad een brief naar huis te schrijven. Trouwens, op welke wijze zou hij den brief moeten verzenden, daar zich geen enkele gelegenheid voordeed eenig bericht naar Holland te zenden.

Niettemin dacht hij ieder oogenblik van den dag aan zijn dierbare ouders, broertjes en zusjes en met tranen in de oogen marcheerde hij met den troep voort, wanneer hij bedacht, hoe vèr hij van het ouderlijk huis was verwijderd en welke gevaren hem te wachten stonden. Doch tevens gevoelde hij in deze ure, hoe heerlijk het was te weten, dat er een God is, die hem kon behoeden en bewaren voor alle gevaren. Meermalen bad hij den Heere om zijn ouders, broertjes en zusjes te sparen en ook hem te beveiligen in het midden der gevaren van het oorlogsveld, opdat hij op Gods tijd het voorrecht mocht hebben de zijnen weer te zien.

Zoo had hij, vóór het ter ruste gaan, de zijnen en zichzelf aanbevolen in de hoede van den Almachtige, daarna strekte hij zich op den harden grond uit en was weldra, vermoeid van het loopen, in diepen slaap gedompeld.

Een zestal uren hadden de manschappen aldus doorgebracht, toen tegen het aanbreken van den dag een schetterend trompetgeschal en hevig tromgeroffel de slapenden wakker schrikten.

„Levez!” „Sta op!” klonk het allerwegen en ieder haaste zich, zoo vlug de stramme leden zulks toelieten, aan het plotselinge bevel gevolg te geven. De geweren, die nat waren van den dauw, werden afgeveegd, de kapotjas opgerold en op den ransel bevestigd en na een kwartier stond de geheele troepenmacht tegen vijf

uur in den morgen gereed voor den grooten slag.

„Geweren laden!” klonk het nieuwe bevel en het kruit werd op de pan gedaan. „Rechtsomkeert! Voorwaarts, marsch!”

De troep zette zich nu op ordelijke wijze in beweging. Voorop ging het regimentsvaandel, gevolgd door eenige generaals en andere hoofdofficieren en daarachter de geheele troep. De bajonetten flikkerden in het licht der opkomende zon, hetwelk een niet onaardig schouwspel opleverde. Er ontbrak nog alleen maar een muziekkorps, dat vroolijke marschen speelde, om zich te kunnen voorstellen dat men op weg was voor een parade in plaats van naar het oorlogsterrein.

Allen begrepen echter, dat er spoedig een veldslag zou plaats hebben. Velen konden de beteekenis daarvan nog niet in haar geheelen omvang begrijpen, doordat zij zoiets nog nimmer hadden bijgewoond, doch anderen wisten daarentegen zeer goed welke gevaren nu dreigden: dood, verminking, of krijgsgevangenschap.

Ook Wouter begreep zeer goed de beteekenis van den ophanden zijnden slag, en terwijl hij met zijn makkers voortmarcheerde, bad hij in stilte den Heere der heirscharen om Zijn genadige hulp en bijstand.

Eensklaps weerklonk in het stille morgenuur een donderend geluid. De Pruisisch-Russische troepen waren aan de andere zijde eveneens in de weer en hadden het sein tot den aanval gegeven. Plotseling zag Wouter een groot aantal lansen flikkeren ten teeken, dat de vijand in aantocht was. Kanonschoten weerklonken van allen kant; bliksemflitsen flikkerden van voren, rechts en links en fluitend vlogen de eerste kogels over het slagveld.

„Sluit de gelederen!” klonk het uit den mond van den bevelvoerenden generaal; het was het laatste wat hij kon zeggen, want een kanonskogel sloeg hem van het paard en weldra lag hij zieltoegend op den grond. Een ander officier nam het bevel over en „Sluit de gelederen!” weerklonk nu uit zijn mond.

Haastig kwamen de Russische troepen opzetten; een groote troepenafdeeling stormde voorwaarts, zoodat binnen enkele seconden een treffen tusschen de beide legers zou plaats hebben.

„Halt! Voorste gelederen knielen! Velt geweer! Vaardig!”

Snel werden de bevelen uitgevoerd en eenige honderden manschappen knielden neder met den vinger aan den trekker.

„Aan! . . . Vuurr!”

Knetterend klonken de salvo's uit de geweren, maar ook de Russen gaven moedig antwoord.

Wouter 'scheen, evenals zoovele anderen, zijn bezinning te hebben verloren: de oorlogskoorts had hem te pakken. Werktuiglijk was hij nedergeknield, had het geweer afgeschoten en opnieuw geladen. Onophoudelijk hoorde hij achter zich roepen: „Sluit de gelederen!” hetgeen hem deed vermoeden, dat velen achter hem den dood hadden gevonden door het vijandelijk lood.

„Velt geweer!” Weer klonk dit bevel in het rond, want de Russen kwamen in vliedenden galop aanstormen, nadat hun kanonnen vooraf in de richting der Hollandsche en Fransche troepen waren losgebrand en hun uitwerking niet gemist hadden.

„Vuurr!” Het was feitelijk niet noodig dit bevel te laten hooren, want het werd nu een schieten zonder

ophouden. Ieder was op eigen levensbehoud bedacht en schoot op eigen goeddunken het geweer af en laadde daarna opnieuw.

De Russen schenen niet tot een formeelen aanval te zullen overgaan, want plotseling hielden zij halt en bleven op het slagveld staan. Van deze gelegenheid maakte generaal Chemineau, als bevelvoerend officier, gebruik om met forsche stem te roepen: „Ophouden met vuren!” welk bevel door anderen werd herhaald.

„Met gevelde bajonet voorwaarts, marsch!” Weldra zette de troep, die hier en daar sterk was gedund, zich in beweging en in versnelden pas ging het nu op den vijand los. De trommelslagers gaven met kracht het sein tot den aanval en de geheele troepenmacht, aangegrepen door de oorlogskoorts, wierp zich verwoed op de Russen, die trachtten nog staande te blijven, doch weldra de vlucht namen.

Eerst nu kon Wouter zich een goed denkbeeld vormen van het verschrikkelijke van den oorlog: de kogels van zijn troep hadden ook hier hun werk verricht, want hoopen gedoode Russen, Pruisen en Hollanders lagen op het slagveld.

De vlucht der Russen was geen formeele terugtocht; het was meer een terugtrekken, om zich op een bepaald punt met kracht te vereenigen. Spoedig hadden zij zich weder in slagorde gesteld en begonnen opnieuw met hun kanonnen de Franschen en Hollanders te beschieten.

„Formeert *carré!*” ¹⁾ Krachtig klonk het bevel van generaal Chemineau tot den troep en alle officieren

¹⁾ De soldaten plaatsen zich dan in een vierkant.

herhaalden links en rechts zijn bevel. De manschappen vormden het bevolen *carré* en stonden weldra weder slagvaardig voor den strijd.

Plotseling weerklonk een allerverschrikkelijkst kanongebulder. Op een heuvel, links van den troep, hadden de Pruisen hun geschut, bestaande uit een dertigtal zware stukken, losgebrand. De Fransche kanonnen, bijgestaan door de geweren der Hollandsche troepen, begonnen nu ook antwoord te geven, zoodat er zulk een ontzettend gebulder was, dat hooren en zien verging.

De bevelen werden niet meer gehoord; alleen het gedurig eentonig geroep van: „Sluit de gelederen!” „Gelederen, sluit u!” klonk als een zucht daartusschen.

Een dichte rookdamp hing over het slagveld, zoodat op een gegeven oogenblik niets te zien was. Een oogenblik bleven de kanonnen zwijgen, de damp trok op en plotseling zagen de Franschen de Pruisische en Russische troepen op hen aanstormen. Aangevuurd door de bevelen hunner officieren, hielden de Franschen moedig stand. Het geheele *carré* gaf plotseling vuur en honderden Pruisische soldaten tuimelden dood of gewond van het paard en bleven op den weg liggen. Met het geweer in de hand trok het Pruisische voetvolk over de lijken van mensch en dier heen en hield op tweehonderd pas van de Fransche troepen stand om dezen de volle laag te geven. In het vuur van den strijd sprongen zij daarna plotseling vooruit om, met de kolven hunner geweren heen en weer zwaaiende, te trachten door het *carré* heen te breken. Doch de Franschen hielden moedig stand en toen het een gevecht werd van man tegen man, wisten zij de Pruisen

hier neer te slaan, dáár te verdrijven, zoodat het doel van den vijand niet werd bereikt.

Een nieuw bataillon Pruisen poogde zijn makkers ter hulp te snellen, doch het was te laat. Het geheele bataillon werd door de Fransche kanonnen op meesterlijke wijze van de vlakte weggeveegd, zoodat het slagveld bezaaid lag met honderden lijken.

Echter, de Pruisen gaven het niet op: hun geschut weerklonk opnieuw en de kogels brachten in de Fransche troepen in niet geringe mate dood en verderf aan, terwijl de Pruisische cavalerie plotseling aan een andere zijde een uitval deed, waardoor menigeen op het onverwachtst werd neergesabeld.

Die aanval was zóó hevig, dat de Fransche troepen een oogenblik terugdeinsden. Doch weldra hadden zij zich weder hersteld, hun geschut begon opnieuw te spreken, terwijl van alle zijden versterking werd aangebracht door nieuwe troepen, die weldra met alle kracht mede aanvielen. Ruim zeventig Fransche stukken werden in werking gesteld en met ontzettend geweld brandden deze los, dood en verderf brengende, waar zij terecht kwamen.

Ook nu klonk het bij de verbonden legers, bij de Pruisen en de Russen: „Sluit de gelederen!” want de Fransche kanonnen troffen op ontzettende wijze doel.

Een half uur lang werd de strijd aldus voortgezet; eindelijk schenen de Russen en de Pruisen er voor dezen dag genoeg van te hebben. Tegen het vallen van den avond trokken zij in alle haast terug, zoodat de Franschen meester bleven op het slagveld en de overwinning hadden behaald, maar . . . ontzettend duur.

Plotseling weerklonk door de avondstilte een verward gerucht onder de Fransche troepen; het kwam

nader en nader, totdat eindelijk allerwegen duidelijk de jubelkreet weerklonk: „*Vive l'empereur!*” „Leve de Keizer!”

En, terwijl de Pruisen nog een afscheidsgroet zonden in den vorm van een vijftigtal kanonskogels, die op het onverwachts nog menig leven wegnamen, reed Keizer Napoleon, te midden van een schitterenden stoet officieren, gezeten op zijn schimmel, zijn grijze jas open, met kalm gelaat over het slagveld rond, waar hij overwinnaar was gebleven, ten koste van tien-duizenden menschenlevens.

HOOFDSTUK IV.

Rust na den strijd.

Diepe duisternis was gedaald over het slagveld, dat in eenige uren tijds was omgezet in een reus-achtig kerkhof; een ontzettend doodenveld, waar de lijken van menschen en dieren tusschen gebroken affuiten, versplinterde kanonnen, stukgeschoten wagens en ander oorlogstuig in onbeschrijflijke wanorde door-een lagen. Donkere wolken dreven langs het zwerk, als wilden zij de maan niet vergunnen een blik te werpen op de talrijke gesneuvelde en gewonde soldaten.

Een doodsche stilte heerschte alom, die nu en dan slechts werd verbroken door den jammerklacht van een gewonde, die even tot bewustzijn kwam om daarna weder in een staat van verdooving terug te vallen.

Met de handen onder het hoofd lag Wouter op den harden grond neder, niet in staat zich ook maar een weinig te bewegen. Een kogel had hem in den rechterschouder getroffen; hulpeloos was hij ter aarde gevallen en daarna had hij het bewustzijn verloren.

Toen hij weder ontwaakte, wist hij in het eerst niet, waar hij zich bevond; doch eindelijk keerde zijn bezinning terug en begreep hij, dat hij nog altijd op het slagveld vertoefde. Zijn pogingen om op te staan ontlokten hem een jammerkreet, want eensklaps gevoelde hij hevige pijnen in zijn rechterschouder, zoodat hij zich haast niet bewegen kon. Het beste was om maar zóó te blijven liggen, totdat de morgen aanbrak, wellicht zou hem dan iemand aantreffen, die hem helpen kon. Daarom bleef hij stil liggen en liet zijn gedachten den vrijen loop.

Hij zag zich weer thuis in het ouderlijk huis als knaap en als jongeling, hoorde zijn vader en moeder tot hem spreken en het vroolijk gepraat van zijn broertjes en zusjes. Daarna zag hij zich opgaan naar het raadhuis om te loten; zijn terugkeeren naar huis, het diepbedroefde gelaat der zijnen, toen zij begrepen, dat hij soldaat moest worden; duidelijk stond hem voor den geest zijn vertrek uit het ouderlijk huis, waar hij de dagen zijner prilste jeugd had doorgebracht. In den geest zag hij zich met anderen naar Arnhem gaan, zich oefenen in alles wat hij in de kazerne had geleerd en zijn optrekken naar het oorlogsterrein. Hij zag den vijand aanstormen, hoorde het geknetter der geweschoten en het kanongebulder, zag de lijken van honderden menschen en dieren vóór zich liggen en barstte daarna in hevig snikken los.

Nadat zijn droefheid wat was bedaard, kon hij niet

nalaten God te danken, dat hij niet was gedood door het vijandelijk vuur; zijn hart riep tot den Heere om Zijn genadige hulp en bijstand, opdat hij in leven mocht blijven en zijn ouders, broertjes en zusjes nog zou mogen terugzien.

Zóó lag Wouter op het slagveld te denken, te danken en te bidden, waarna hij weder in bewusteloosheid verviel.

Tegen het aanbreken van den dag ging een vijf-entwintigtal Fransche soldaten het slagveld rond om te zien naar de gewonden. Voorzichtig werden deze opgetild en weggedragen naar een kar, die in de nabijheid stond.

Ook Wouter werd opgenomen, want toen de mannen hem voorbijgingen, meenende dat hij dood was, lichtte hij een der beenen op, zoodat een van hen plotseling uitriep: „Halt, hier is een gewonde, draagt hem weg!”

De groote schuur van een boerderij, in de nabijheid van Lützen, was tot hospitaal ingericht om de eerste hulp aan de gewonden te verleen. Matrassen lagen in het rond en daarop werden de gewonden nedergelegd. In het midden der schuur stond een tafel, waarop een drietal Fransche officieren de gewonden verbonden of andere hulp verleenden, terwijl eenige helpers daarbij den noodigen bijstand verleenden.

Eenige uren na zijn opneming in dit hospitaal ontwaakte Wouter uit zijn verdooving en zag met verwonderd gelaat in het rond. Een brandende pijn in zijn rechterschouder deed hem tot de werkelijkheid terugkeeren: hij lag verbonden in een soort hospitaal.

„Water!” bracht hij er met moeite uit.

Een der helpers haastte zich aan zijn verzoek te

voldoen en met gulzige teugen dronk hij het water, dat hem werd toegereikt.

„Gaaf het wat beter?”

Wouter knikte van ja en viel daarna weder op zijn matras terug. De aanblik van zijn omgeving was ontzettend: de talrijke gewonden vervulden de schuur met hun jammerklachten en ook Wouter kon een kreet van pijn niet onderdrukken, toen hij op de matras terugviel.

„Blijf maar stil liggen,” klonk het hem in de ooren; „straks wordt ge naar het hospitaal in Lützen overgebracht.”

Binnen een half uur kwamen eenige wagens voor, die de gewonden verder zouden vervoeren. Nadat deze eerst nog eens flink hadden gedronken, werden zij voorzichtig op den wagen getild, waarna het stapvoets ging.

Wouter was nu geheel bij kennis en met schrik zag hij naar de gewonden, die met hem op den wagen zaten. Hij wendde den blik van hen af en keek den weg eens langs. In de verte zag hij een honderdtal mannen druk bezig met spitten; toen de wagen nader was gekomen, kon Wouter niet nalaten een kreet van afgrijzen te uiten, want diepe greppels waren langs den geheelen weg gegraven en daarin werden de dooden medergelegd: Russen, Pruisen, Franschen en Hollanders, broederlijk bijeen, als hadden zij eenige uren geleden niet als vijanden tegenover elkander gestaan.

Eindelijk, na een uur over den hobbeligen weg te zijn gereden, stond de wagen stil en werden allen er uit getild om het hospitaal, dat nu was bereikt, te worden binnengedragen.

Nadat allen opnieuw waren verbonden, werden zij

in een der zalen op een bed gelegd. Wouter was blijde dat hij zich nu rustig kon nederleggen, want de ongemakkelijke houding op den wagen had hem geen goed gedaan.

Het duurde echter niet lang, of ook bij Wouter kwam de wondkoorts opzetten. Nu eens lag hij te baden in het zweet, dat in groote druppels van zijn gelaat stroomde; dan weder lag hij te klappertanden van de koude, te ijlen en te schreeuwen, zoodat de ziekenoppassers groote moeite hadden hem in bed te houden. Na eenige dagen scheen de koorts te zijn geweken; hij bleef geruimen tijd stil liggen en viel meermalen in een gerusten slaap, zoodat een der dokters op zekeren morgen zeide: „Die Hollander knapt mettertijd wel op.”

Dit kon hij helaas niet van allen zeggen. Meermalen werden dooden weggedragen en door andere gewonden vervangen; dat ging zoo dag in, dag uit, en niemand op de zaal verwonderde er zich ten slotte meer over, zoo zeer raakte men er aan gewoon.

De voorspelling van den dokter bleek bewaarheid te worden. Na vier weken was Wouter van zijn wonde in zooverre hersteld, dat hij een paar uur per dag mocht opzitten of door de zaal loopen. Hoè dankte hij den Heere voor het behoud van zijn leven, dat aan een zijden draadje had gehangen. Ware de kogel een weinig dieper doorgedrongen, gewis had hij tot de dooden behoord. Nu echter had God zijn leven behouden en naar alle waarschijnlijkheid zou hij over een paar maanden weder geheel hersteld zijn, om van de doorgestane ellende niet anders over te houden dan de diep gewortelde herinnering.

De behandeling in het Lützener hospitaal liet niets

te wenschen over; het voedsel was uitstekend en de versterkende middelen, hoewel zeer schaarsch toegevoerd, droegen toch het hunne bij om Wouter meer en meer in beterschap te doen toenemen.

HOOFDSTUK V.

Lichtstralen op den akker.

Dank zij des Heeren hulp knapte Wouter, zooals we reeds zagen, zoodanig op, dat zijn gezondheid weldra geheel terugkwam. Verscheidene uren van den dag was hij op en maakte dan met deze, dan met gene een praatje over den oorlog en vroeg met belangstelling naar hun toestand.

Een der Fransche soldaten, die naast hem lag, had meermalen Wouters opmerkzaamheid getrokken. Reeds geruimen tijd wist hij, dat deze krijgsman niet meer in des Keizers dienst zou treden, want zijn linkerbeen was weggenomen. Zoo goed mogelijk had men den zwaargewonde geholpen, zoodat de mogelijkheid bestond, dat hij binnen niet te langen tijd weder zou kunnen loopen, al was het dan ook met behulp van een *houten* been.

Wouter had innig met hem te doen en kon niet nalaten op zekeren dag ook met hem een praatje te maken. Zijn antwoorden waren zeer beschaafd, zoodat Wouter meermalen aan zijn bed zat om te spreken over den oorlog.

„Hoe verheugd ben ik,” zeide hij eens, „dat God mij weder in zooverre heeft doen herstellen, dat ik er nu bijna bovenop ben. De Heere heeft mijn gebed verhoord en iederen dag bid ik opnieuw, dat Hij mij het voorrecht schenke eenmaal mijn geboortegrond weder te mogen betreden om mijn ouders, broertjes en zusjes terug te zien.”

„Gelooft gij nog aan God?” vroeg de Franschman verwonderd.

„Gewis,” antwoordde Wouter met vuur. „Gij toch ook?”

„Helaas neen,” klonk het openhartig uit den mond van den ander.

„Dàn beklag ik u zeer,” hernam Wouter. „Nu hebt ge niemand dan vreemden om u heen, die u niet kunnen beschermen voor eenig gevaar. Hoe vreeselijk is het, zonder God te leven. Het leven is dan zóó leeg, zóó kaal, zóó dor en doodsch, dat men zich moet afvragen waarvoor men eigenlijk op de wereld is. Maar bovendien, hoe zoudt ge, wanneer ge sterft, voor God kunnen verschijnen, indien ge altijd zonder Hem hebt geleefd? Want eenmaal moet ge toch sterven, is het niet vandaag, morgen of overmorgen, dan toch later. De gedachte daaraan is ontzettend, want het is vreeselijk te vallen in de handen van den levenden God.”

„Zijt gij dan niet bang te zullen sterven?” vroeg de Franschman, op wien Wouters woorden toch wel eenigen indruk hadden gemaakt. Hij kon het zich niet ontveinzen, dat de ernst van het leven hem in de laatste dagen tot andere gedachten had gebracht. Links en rechts had hij zijn makkers zien vallen om te verschijnen voor Hem, in Wien hij niet geloofde.

Indien ook *hij* was gesneuveld, dan had ook hij nu gestaan voor den troon van den Almachtige.

„Nu niet, vroeger wel,” gaf Wouter zijn wapenbroeder ten antwoord. „Het was,” vervolgde hij met ernstige stem, „toen ik nog niet overtuigd was van de verlossing, die in Christus Jezus is, Gods eengeboren Zoon. Ik had wel meermalen van Hem hooren spreken als van den Borg en Middelaar en Zaligmaker, maar de rechte kennis van Zijn Middelaarschap ontbrak mij geheel en, wat nog meer zegt: de kennis van al mijn zonden jegens den Heere. Lang heeft het geduurd voor ik mijn zonden met een oprecht hart beleet aan God en geloofde in het zoenverdienend lijden en sterven van den Heere Jezus, die in de volheid des tijds op aarde kwam om zondaren zalig te maken. Doch toen dat eenmaal was geschied, scheen het mij toe, alsof ik een nieuw leven inging; in mijn hart was rust gekomen en een zalige vreugde doorstroomde mijn ziel bij de gedachte, dat de Heere Jezus ook voor mij op aarde was gekomen om ook mij te trekken uit de duisternis, waarin ik verkeerde, tot Zijn wonderbaar licht.”

Met aandacht had de Franschman dit alles aangehoord en bij zich zelve moest hij bekennen, dat de rust in *zijn* hart nog verre te zoeken was.

„Daarom,” vervolgde Wouter na eenige oogenblikken, „ben ik nu niet meer bevreesd voor den dood, want hij is Gods dienaar. Steunend op het zoenverdienend lijden en sterven van Christus mag ik nu hopen, vrij van schuld en zonde te verschijnen voor den troon des Heeren, die ook aan mij heeft bewezen, dat Hij alzoo lief de wereld heeft gehad, dat Hij Zijn eeniggeboren Zoon heeft gezonden, om

te zoeken en te zaligen, wat verloren was. Wél heb ik iederen dag den Heere gebeden om gespaard te blijven, opdat ik, gelijk ik reeds zeide, mijn vader en moeder, broertjes en zusjes zou mogen terugzien."

Hier werd het gesprek afgebroken door de komst van den geneesheer, die zijn dagelijksch onderzoek kwam instellen.

„Zoo, Hollander," zei hij eensklaps tot Wouter, „je schijnt al aardig op te knappen."

„Met Gods hulp ja, dokter," antwoordde Wouter met een glimlach.

Een medelijdend lachje verscheen om des dokters mond en in zich zelve mompelde hij: „'t Zal me benieuwen, of hij dat over een paar maanden óók zal zeggen," waarna hij verder ging.

Geruimen tijd bleef Wouter nog met den Franschman doorpraten, tot het teeken werd gegeven voor den gezamenlijken maaltijd en de gesprekken voorloopig werden afgebroken.

HOOFDSTUK VI.

Een gewichtige mededeeling.

De gesprekken met den Franschman lieten niet na onder Gods zegen een gunstigen invloed op dezen uit te oefenen. Er ontstond tusschen hem en Wouter langzamerhand innige vriendschap, die veel geleek op die tusschen David en Jonathan, zoodat Wouter nog meer vrijmoedigheid gevoelde om zijn wapenbroeder te wijzen

op Hem, die ook den verstaftedwaalde Zijn genade wil bewijzen, mits hij met schuldertentenis in het hart berouwvol tot Hem nadert.

Op deze wijze hadden beiden reeds verscheidene weken te samen doorgebracht en de zomer had reeds lang zijn intrede gedaan.

Wouter was in zooverre hersteld, dat hij den ganschen dag op was en een wandeling in den tuin mocht maken. Ook de Franschman ondervond geen andere nadeelige gevolgen, dan dat hij zich nu langzaam moest voortbewegen met behulp van een houten been.

Op zekeren dag hadden de beide makkers reeds geruimen tijd in den tuin vertoefd, toen de Franschman met opzet een stil hoekje uitzocht, waar niemand hen zou kunnen storen.

„Wouter,” zeide hij plotseling, „ik moet je noodzakelijk iets vertellen.”

„Wat is dat dan, François?”

„Je bent nu in zooverre hersteld,” vervolgde deze, „dat je binnen eenige weken het hospitaal zult kunnen verlaten om weder ingelijfd te worden bij het een of ander regiment. Van morgen hoorde ik ongemerkt, dat de dokter tegen een ander zei, dat er over een paar maanden weer werk aan den winkel zou komen, waaruit ik begreep, dat er wat broeide en er een nieuwe veldslag zal plaats hebben. Naar alle waarschijnlijkheid zul je daaraan moeten deelnemen en wie weet, wát de toekomst je zal brengen. Daarom geef ik je nu den ernstigen raad om te vluchten. Het is eigenlijk verraad jegens mijn Keizer, dat ik pleeg; maar de vriendschap, die ik van je heb ondervonden en nog het meest de woorden, die ik van je heb gehoord,

hebben die opvatting van verraad op den achtergrond gedrongen en”

„Maar als ik vlucht, dan ben ik een *deserteur*,” ¹⁾ onderbrak nu Wouter.

„Niet geheel en al,” was daarop het kalme antwoord van den Franschman. „Wanneer *ik* vluchtte, zou ik in den volsten zin des woords een *deserteur* zijn. Gij echter dient niet uw *land*, maar alleen den *Keiser*, die u tot dien dienst heeft *gedwongen*; dat maakt dus een groot verschil.”

„Maar hoe kom ik hier vandaan?” vroeg Wouter fluisterend, wien plotseling een ontzettend verlangen naar het ouderlijk huis aangreep.

„Door de poort!” was het eenvoudige antwoord; „de rest laat je maar aan God over, in Wien je zoo vast gelooft. Hij heeft je tot dusver geholpen; allicht zal Hij je wel verder weten te redden. Ik heb reeds gedurende eenige uren een plan gemaakt, dat, naar ik hoop, zal slagen. Bid jij intusschen tot God om Zijn hulp en bijstand en”

„Doe *jij* dat dan ook,” vulde Wouter aan.

Hoewel François luchthartig had gesproken — naar der Franschen trant — kon hij niet nalaten bevestigend te knikken. Zonder dat hij het zich eerst wilde bekennen, was zijn hart meer en meer ontsloten geworden en, hoewel de stralen van Gods liefde voor een verloren zondaar nog niet geheel en al in volle heerlijkheid bij hem doorbraken, nochtans gevoelde hij reeds de werking van Gods Geest, door middel van de gesprekken met Wouter van Dam.

¹⁾ Een *deserteur* is een soldaat, die uit het leger vlucht en dus zonder toestemming den dienst verlaat. In tijd van oorlog staat op deze daad de doodstraf.

Nog eenige oogenblikken bleven beiden met elkander praten over de op handen zijnde gebeurtenis, waarna zij zich naar een ander gedeelte van den tuin begaven, om ook met de overige wandelaars wat te kouten.

HOOFDSTUK VIII.

De vlucht.

Het was eenige dagen later. De namiddag was grootendeels voorbij, toen François in den tuin bijna onhoorbaar tot Wouter zeide: „Hou je gereed,” om daarna weder verder te strompelen. Wouter wist niet wat er zou gebeuren en bad in stilte den Heere om hulp.

De zaak leek François heel eenvoudig toe. Op verzoek van den chef van het hospitaal moest hij een brief brengen naar een der officieren in Lützen; hij had een vergunningsbewijs ontvangen om het hospitaal te verlaten. Eerst was hij voornemens ook zulk een bewijs te vragen voor zijn makker, doch weldra had hij begrepen, dat dit achterdocht zou wekken. Daarom wilde hij trachten Wouter zonder vergunningsbewijs uit het hospitaal te krijgen.

Toen hij na eenige oogenblikken weder bij Wouter kwam, zeide hij tot hem op fluisterenden toon: „Loop nu even de gang in en blijf daar een oogenblikje om een hoekje staan en wacht totdat ik terug kom. Pak daarna het papiertje aan, dat ik je in de hand zal stoppen en ga doodbedoord naar de poortdeur, waar je vrijmoedig het papier laat zien, waarop de portier

je ongehinderd zal doorlaten, loop vervolgens de straat door en dan zie ik je later vanzelf."

Met kloppend hart beloofde Wouter zich aan die voorschriften te houden en liep toen, nadat François was heengegaan, kalm de gang in, waar hij om een hoekje bleef staan en wat aan zijn laarzen peuterde om te zien of ze stevig bevestigd zaten.

Intusschen was François reeds naar de poortdeur gegaan en liet den portier zijn vergunningsbewijs zien, waardoor hij vrij kon uitgaan.

„Val maar niet," meende de portier hem te moeten waarschuwen, „je loopt nog niet al te best."

„Geen nood," was zijn antwoord; „ik behoef niet ver te gaan. Ik moet een brief brengen aan een van de officieren en ben in een uur terug. Wel, heb ik . . ." viel hij zichzelf plotseling in de rede, terwijl hij in de zakken van zijn kapotjas voelde, „heb ik nu vergeten den brief in mijn zak te steken? Dat zou een reis van niets worden," waarna hij zich omkeerde om den brief te halen, dien hij werkelijk, doch natuurlijk met opzet, vergeten had. Langzaam strompelde hij de gang door en stopte haastig zijn vergunningsbewijs in de handen van Wouter, die hierop stond te wachten.

„Ga nu langzaam de gang door en toon met kalm gelaat *dit* vergunningsbewijs; er staat gelukkig geen naam op, dus de weg is vrij."

Wouter volgde zijn aanwijzing en, terwijl hij het bewijs liet zien, gevoelde hij zich toch lang niet op zijn gemak.

„*Très bien* — zeer goed!" was de voor Wouter geruststellende opmerking. De deur werd geopend en Wouter trad naar buiten, de straat in, die door François was aangewezen.

Weldra kwam deze terug en, daar de portier zoo-even reeds het bewijs in *zijn* handen had gezien, liet hij hem nu ongemeoid vertrekken.

Verheugd dat zijn vriend althans het hospitaal uit was, zoodat het eerste gedeelte der vlucht was gelukt, liep François langzaam verder en had na eenige oogeblikken Wouter bereikt, die, met van aandoening bleek gelaat, hem stond op te wachten.

„Linksom, rechtuit,” fluisterde hij hem toe en Wouter haastte zich van hem weg te komen. De schemering begon reeds te vallen, wat ons tweetal natuurlijk zeer ten goede kwam.

Toen François weder bij Wouter was gekomen, zeide hij tot hem: „Indien ge nu al maar door rechtuit loopt, dan komt ge in de nabijheid van de poort; wacht mij dan bij den hoek van die straat op, want het is beter dat niemand ons te zamen ziet.”

Met kloppend hart volgde Wouter de aanwijzing van zijn vriend, en liep den aangeduiden weg af, om na eenige minuten hem weder op te wachten. Toen zij weder bij elkander waren, fluisterde François zijn vriend toe: „Hier om den hoek is de poort. De poortwachter is overdag alleen, want alleen 's nachts wordt de poortdeur door *twee* man bewaakt. Ik zal trachten den poortwachter uit zijn vesting te lokken en, zoodra hij bij mij is, loop jij ongemerkt langs de huizen de poort uit en verberg je dan tusschen de boomen en struiken, die aan den anderen kant staan. Hier heb je een pakje, dat je wel zal kunnen gebruiken. En nu . . . laat ons gaan.”

Geroerd drukte Wouter de hand van zijn vriend en kon niet nalaten te fluisteren: „François, hoe zal ik je bedanken! Vergeet niet, mij later eens te schrijven

naar de boerderij „*Veelus*” te L. Misschien kom ik behouden in mijn vaderland aan en zoo ja, dan hoop ik je zelf ook nog eens wat te melden. Maar bovenal, François, vergeet God niet en geloof in Christus Jezus.”

Het werd hoog tijd, dat de beide vrienden afscheid namen, want binnen een kwartier zou de poortdeur gesloten worden, daar de avond reeds begon te vallen. Nog een enkelen handdruk en François strompelde naar de overzijde van den weg. Plotseling liet hij een kreet hooren en viel op den grond, terwijl hij vergeefsche pogingen aanwendde om op te staan. Reeds wilde Wouter hem te hulp snellen, toen hij bedacht dat zijn vriend wellicht hiermede een list had beraamd.

De poortwachter, die den kreet had gehoord, kwam uit zijn huisje loopen om den Franschen soldaat behulpzaam te zijn.

„Wat scheelt er aan?” vroeg hij hem.

„Och, die houten poot is losgeraakt, zoodat ik mijn evenwicht verloor,” antwoordde François. Hij vertelde er natuurlijk niet bij, dat hij zelf het houten been had losgegespt.

„Nou, dat is gauw verholpen,” meende de vriendelijke poortwachter; „ik zal je even helpen,” en de daad bij het woord voegende, bevestigde hij de lederen riemen van het houten been stevig om het stompje, dat nog was overgebleven.

Intusschen sloop Wouter behoedzaam achter den rug van den poortwachter heen, die geheel en al zijn aandacht gevestigd had op het houten been van den Franschman. Weldra was hij de poort door, wist zich ijlings tusschen de boomen te verbergen en legde zich op den grond neder achter eenige struiken.

„Wil je wel gelooven, vriend,” zeide François tot

den poortwachter, „dat ik met mijn vorig been lang niet zooveel last had als met dit?”

„Dat wil ik graag gelooven,” zeide de ander daarop lachend, terwijl hij den soldaat weder overeind hielp.

„Zie zoo, dat gaat al weer, wel bedankt,” zeide nu François. „Woont die officier hier niet in de buurt?” vroeg hij den poortwachter en liet hem den brief zien, die nog altijd moest bezorgd worden.

„Jawel, in de tweede straat links.”

„Dank je,” hernam François en na een militairen groet strompelde hij voort om den brief weg te brengen. „Zie zoo,” mompelde hij daarna in zich zelve, „dat is gelukt; morgen krijgen we de poppen aan het dansen.”

Intusschen lag Wouter nog altijd op den grond aan de andere zijde van de poort; hij durfde zich geen oogenblik verroeren, bevreesd dat de poortwachter nog even naar buiten zou kijken. Eindelijk hoorde hij eenig gerucht als het toeslaan van een deur en het knarsen van een slot, dat werd omgedraaid, waarna alles stil werd.

Eenige minuten bleef hij nog roerloos liggen, tot hij den weg veilig vond. Behoedzaam stond hij op en eerst langzaam, toen met versnelden pas liep hij over den weg voort en bad den Heere om verdere hulp. Den ganschen nacht liep hij door, zonder te weten waar hij zich bevond. Bij het aanbreken van den dag kon hij eindelijk zien, hoe de omgeving er uit zag. Vermoeid van het urenlange loopen bleef hij een half uurtje aan den weg zitten en verfrischte zich daarna met het water uit een sloot, die in de nabijheid was.

Nieuwsgierig maakte hij het pakje open, dat François hem gegeven had en vond daarin behalve een boter-

ham een rolletje geldstukken. Onder dat alles lag een briefje, waarop met verdraaide hand geschreven stond:

„Neem het geld, dat hierbij is ingesloten, gerust aan; het is eerlijk van mij. Het zal je wel te pas komen. God zegen je.”

Het briefje droeg geen onderteekening, doch Wouter wist zeer goed dat het van François kwam. Tranen van dankbaarheid over zooveel liefde kwamen hem in de oogen, waarna hij het geld in den zak stak en zijn boterham opat, om met spoed weder voort te gaan.

Verscheidene uren achtereen liep hij door en wisselde slechts een enkelen groet met de boeren, die hij op den weg tegenkwam. Doch toen de zon meer en meer haar verschroeiende stralen op hem neerzond en haar middaghoogte begon te bereiken, besloot hij om in eene boerenhoeve te vragen een oogenblik te mogen uitrusten en zich op de hoogte te stellen van den weg, die leidde naar de Hollandsche grens. Met een bede in het hart, dat God hem ook *nu* helpen zou, trad hij op de hoeve toe en vroeg aan den boer, die juist naar buiten trad, een oogenblik te mogen uitrusten.

Gelukkig scheen de boer zijn Hollandsch te begrijpen, althans Wouter werd uitgenoodigd binnen te komen, terwijl een glimlach op het gelaat van den boer verscheen, toen Wouter hem voorzichtig trachtte uit te hooren welken weg hij gaan moest in de richting van de Hollandsche grens.

„Ge hoeft hier volstrekt niet bevreesd te zijn,” zeide de boer plotseling in plat Duitsch, „je bent hier veilig.”

„Wat meent ge?” vroeg Wouter verbleekend, want hij vreesde dat de boer reeds bemerkte had dat hij een vluchteling was.

„Stel je gerust,” hernam de Duitscher opnieuw, „ik zal je niet verraden. Ik zie, je bent een Hollander en van boerenafkomst. Als ik kan, wil ik je zooveel mogelijk van dienst zijn. Je bent zeker kort geleden ontvlucht?”

Wouter knikte nu van ja, aangemoedigd door het openhartig gelaat van den boer. Hij vertelde nu, wat wij reeds weten en daar hij in zijn gesprek duidelijk liet merken dat al zijn hoop op God was gevestigd, bemerkte de ander, dat hij iemand voor zich had, die verder geholpen moest worden. Daarom zeide de boer ten slotte tot Wouter: „ge zijt hier volkomen veilig. Evenals gij mag ook ik door genade zeggen te behooren tot hen, die hun heil zoeken in Christus Jezus. Daarom kom binnen en rust uit, waarna wij verder zullen spreken.”

Volgaarne gaf Wouter nu hieraan gehoor en trad de groote keuken binnen, waar de boerin eenige werkzaamheden verrichtte. Spoedig was zij op de hoogte gesteld van een en ander en noodigde zij Wouter uit zich aan tafel te zetten. Na eenige oogenblikken liet hij zich het brood en de dampende koffie wel smaken en in gedachte meende hij reeds in het ouderlijk huis te zijn.

Dienzelfden middag wandelde Wouter met zijn gastheer over diens landerijen. Zijn Fransche uniform lag diep onder de aarde begraven en in de plaats daarvan droeg hij een werkkiel en andere kleedingstukken, hem door de hulpvaardige lieden verstrekt.

Plotseling liet Wouter een kreet van schrik hooren. In de verte zag hij eenige Fransche uniformen en alras bleek het hem, dat zijn vlucht was ontdekt. Bevend van schrik dreigde hij neder te vallen, toen de boer

tot hem zeide: „Hou je kalm; neem die spade en begin te spitten zonder op te houden. Ik zal die lui wel te woord staan.”

Wouter volgde met zenuwachtige haast dien raad op, terwijl zijn gastheer zich naar een ander stuk land begaf en daar het een en ander verrichtte.

Intusschen waren de Fransche huzaren hem genaderd en de aanvoerder van den troep vroeg hem in het Duitsch: „Hé, vriend, is hier van morgen geen Fransch soldaat voorbijgekomen?”

„La 's kijken,” antwoordde de boer en streek peinzend met de hand over het hoofd. „Ja waarlijk,” zei hij verder, „een jonge man van een jaar of twintig, met blond haar.”

„Dat is hij!” riep de officier uit, „en waar ging hij heen?”

„Hij ging hier voorbij, en rechtuit,” antwoordde de boer, die naar waarheid vertelde. Alleen vergat hij natuurlijk te zeggen, dat die Fransche soldaat niet verder was gegaan dan tot zijn boerderij.

„Zoo, zoo, dan zullen we hem wel spoedig snappen. Salut.”

De troep zette zich weer in beweging en was spoedig uit het gezicht verdwenen, niet anders achterlatende dan een groote stofwolk, die door de paardenhoeven was opgeworpen.

Bedaard bleef de boer nog een kwartier doorwerken, waarna hij zich eindelijk tot Wouter wendde, die met doodsbleek gelaat was blijven doorspitten en in zijn zenuwachtigen ijver zulk een groot gat had gegraven, dat de boer hem toeriep: „Je denkt zeker, dat er twintig lijken moeten worden begraven. Maak het gat maar weer gauw dicht.”

Terwijl Wouter gehoorzaamde, zeide zijn gastheer doodbedaard tot hem: „Ik heb die lui verteld, dat je van morgen hier voorbij was gegaan en rechtuit ging. Knappe lui als ze je daarginds vinden. Niettemin is het raadzaam dat je zoo spoedig mogelijk uit deze streek weg komt. We gaan nu naar huis en samen een dutje doen, tot de avond gevallen is. Dan breng ik je met paard en wagen langs een binnenweg eenige uren van hier en dan zal God je wel verder helpen.”

Met tranen in de oogen drukte Wouter de handen van zijn tweeden redder en begaf zich met hem naar de boerderij, waar de boerin, die de Fransche huzaren had zien voorbijstormen, met angstig gelaat hen opwachtte.

„Maak je maar niet ongerust, moedertje,” zeide haar man nu, „met Gods hulp komt alles terecht. Ik breng onzen vriend van avond naar B. en ben morgenochtend weer bijtijds terug. We gaan nu wat slapen en intusschen maak je maar wat eten voor hem klaar om dat mee te nemen. Maar maak dat pak niet zoo verschrikkelijk groot, want anders bezwijkt hij nog vanacht,” voegde de oolijke baas er aan toe.

HOOFDSTUK VIII.

Naar huls.

Het was tegen tien uur in den avond, toen Wouter uit zijn slaap werd gewekt.

„Het is tijd,” zeide zijn gastheer; „over een half

uur rijden wij af. Kleed je intusschen aan en eet een flinke boterham, dan ga ik alvast den wagen inspannen."

Met zenuwachtige haast kleepte Wouter zich aan en trad na eenige oogenblikken de keuken binnen, waar de boerin een boterham voor hem had neergezet met een kom dampende koffie, terwijl een flink pakje boterhammen reeds gereed stond om mede te nemen.

„Wat zijt gij toch goed voor mij," zeide hij tot haar en drukte haar geroerd de hand.

„Geen dank," weerde zij af. „De Heere Jezus heeft gezegd: Wat gij aan den minste van Mijne broederen gedaan hebt, dat hebt gij aan Mij gedaan. God heeft voor ons nog meer gedaan, dan wij Hem ooit zullen kunnen vergelden, want Hij heeft ons Zijn Zoon gegeven voor onze zonden."

Eindelijk was het oogenblik van vertrek aangebroken; geroerd, met tranen in de oogen nam Wouter van de boerin afscheid en stapte in den wagen, die reeds gereed stond voor het vertrek.

„God zij met ul" zeide de boerin tot afscheids-groet; de paarden trokken aan, de wagen zette zich in beweging en voort ging het, de duisternis in.

In het eerste oogenblik kon Wouter geen woorden vinden om te spreken. Alles scheen hem een droom toe. Vrij! Eerst nu begreep hij de volle beteekenis van dat woord. Wel is waar konden talrijke gevaren zich nog voordoen, doch de Heere, die hem tot heden had geholpen, zou hem ook nu voorzeker niet be-geven of verlaten.

Eindelijk kon Wouter den mond openen om wat te spreken en alras was hij met den boer in druk gesprek gewikkeld. Allereerst sprak hij over zijn ouderlijk

huis en daarna over het oorlogsterrein en wat hem verder was overkomen.

Het zal omstreeks één uur in den nacht geweest zijn, toen de boer plotseling zeide: „Zie zoo, ik geloof dat ik je nu al een aardig eind heb gebracht. Nu moet je maar den weg rechtuit loopen, dan kom je over een uur of drie in W. aan. Op dit papier heb ik zoo'n beetje den weg afgeteekend, dien je te gaan hebt, dan kan je morgenmiddag wel bij de Hollandsche grens zijn. Vergeet niet dat je voortaan Wilhelm Gröslicht heet. Zoo doop ik je nu op dit oogenblik, zoodat je nooit kan zeggen dat je zelf dien naam hebt aangenomen. En nu, Wilhelm Gröslicht,” voegde de boer er lachend bij, „stap nu maar uit en neem dit pakje boterhammen aan, die misschien voor de eerste uren wel toereikend zullen zijn. Heb je geld bij je?”

„Jawel, baas Müller. Ik heb zoo wat tien francs bij me.”

„Gooi die maar in de sloot; daaraan heb je niets. Iemand, die een Duitschen naam draagt met Fransch geld op zak, dat geeft te denken. Hier heb je twintig thalers, die kan je beter gebruiken. En nu, God zij met je en Hij geve je het voorrecht om je ouders terug te zien. Je wilt ze zeker wel van me groeten.”

Wouter kon slechts ja knikken, want de woorden bleven hem in de keel steken. Eindelijk nam hij afscheid; een stevige handdruk en snikkende van aandoening liep Wouter nu voort, terwijl baas Müller den terugtocht naar zijn boerderij ondernam.

Tegen het aanbreken van den dag kwam hij in de buurt van W. aan, en na zich eerst een weinig verkwikt te hebben aan de boterhammen, rustte hij een uurtje uit om weder verder te trekken. Een enkele

maal vroeg hij aan een voorbijganger den weg naar het naastbijzijnde dorp, waar hij nog niet doorgetrokken was, en naderde aldus meer en meer de grenzen.

Duidelijk bemerkte hij in een dorp, waar hij een uurtje vertoefde om wat eten en drinken te koopen, dat men zeer verbitterd was op Napoleon. Een nieuwe veldslag had plaats gehad, zoodat Wouter begreep, dat François goed had opgelet, toen hij den dokter hoorde spreken van nieuw werk aan den winkel.

We zullen onzen Wouter niet volgen op zijn geheele reis. Nu eens in een boschje rustend, dan — vooral des nachts — steeds voortlopende, bereikte hij einde November den vaderlandschen bodem, dien hij tien maanden geleden had moeten verlaten. Was alles nog in L. bij het oude gebleven of . . . ?

Hoe meer hij nu voortliep, hoe angstiger zijn hart begon te kloppen. Hij smeekte den Heere, den Helper in zijn nood, dat hem het voorrecht zou mogen te beurt vallen de zijnen nog in leven te zien.

Tegen het vallen van den avond van den 27sten November kwam hij in de buurt van Arnhem, waar hij eens was geoefend voor den oorlog. Een groote Fransche troepenmacht was hier saamgetrokken, zoodat oppassen de boodschap was. Verwarde kreten, die al nader kwamen, deden hem besluiten zich zoo goed mogelijk te verbergen; want, indien men hem hier zou vinden, dan was alle kans, de zijnen terug te zien, zoo goed als verkeken.

Weldra zag hij een reusachtige troepenmacht voorbijtrekken, gevolgd door een dertigtal wagens. Met versnelden pas ging het steeds voorwaarts in den donkeren avond en na een half uur was de troep verdwenen en de weg voor Wouter vrij.

„Waar zouden die heengaan?” vroeg hij zich verwonderd af. Na eenige oogenblikken verliet hij zijn schuilhoek en liep nu, zoo hard hij kon, in de richting van L., waar hij te middernacht aankwam.

Hijgend van het loopen rustte hij even uit om wat op adem te komen. Allerlei gedachten doorkruisten zijn brein, toen hij na eenige minuten de dorpsstraat doorliep en voorbij het hem welbekende raadhuis kwam. Spoedig was uit hij de straat en kwam hij op een landweg, die leidde naar het ouderlijk huis. En zie, daar in de verte teekende de vage omtrek van zijns vaders boerderij zich af tegen de lucht.

„Heere, erbarm u mijner!” smeekte hij, toen hij de hofstede tot op tien pas genaderd was, en plotseling een besluit nemende, liet hij een scherp gefluit hooren, gevolgd door drie korte stooten, waarmede hij vroeger altijd zijn thuiskomst aankondigde, zeer tot vermaak van zijn broertjes en zusjes. Alles bleef echter stil en nogmaals herhaalde hij zijn gefluit, en tikte tevens met kracht op de buitendeur.

Na eenige minuten, die hem uren toeschenen, hoorde hij een gestommel achter de deur en als hemelsche muziek klonk zijns vaders stem hem in de ooren: „Wie is daar?”

„Vader . . . doe open . . . ik ben het . . . Wouter,” riep hij uit.

Een zenuwachtig gemorrel aan den grendel, daarna werd de deur geopend en . . . Wouter ving nog bijtijds zijn vader op, die door aandoening overmand, dreigde neer te vallen.

„Wou . . .” was alles wat de man kon uitbrengen.

„Vader, lieve vader, ik ben hier,” snikte nu Wouter

en viel zijn vader om den hals, terwijl hun beider tranen zich met elkander vereenigden.

„Leeft moeder nog en de anderen?” vroeg Wouter bevend.

„Goddank . . . ja . . . Wouter . . . lieve Wou” . . .

Meer kon de oude Wouter er niet uitbrengen. Eensklaps werd een deur geopend en . . . Wouter lag in de armen van zijn moeder, die schreide van vreugde over het onverwacht weerzien.

Nadat de eerste aandoening wat was bedaald en Wouter een blik had geslagen op zijn slapende broertjes en zusjes, begon hij te vertellen wat er met hem was geschied. Zijn ouders beefden van angst toen hij zijn wedervaren op het oorlogsveld vertelde en tranen van blijdschap blonken in hun oogen, toen zij hoorden aan wie hij, naast God, zijn hulp en redding te danken had.

Het begon reeds in het oosten te dagen en nog zaten zij met hun drieën aan den brandenden haard; van slapen was geen sprake meer geweest, en daarom bleven allen maar opzitten. Met welk een gezicht Wouter daarna door zijn broertjes en zusjes begroet werd, behoeft voorzeker niet vermeld te worden. Doch scherp werd hun op het hart gedrukt, dat zij tegen niemand iets mochten zeggen van Wouters terugkeer, daar er zeer veel zou kunnen gebeuren, indien het uitkwam, dat Wouter weer thuis was.

Tegen negen uur lei Wouter zich op den zolder ter ruste en sliep weldra in, in het zalig bewustzijn veilig te zijn onder het ouderlijk dak.

In den loop van den morgen kreeg de oude Wouter van Dam bezoek van een vriend, die hem onverwacht nieuws kwam melden. Volgens een gerucht, dat hij

heden had gehoord, waren alle Fransche troepen uit Arnhem gevlucht en was Gelderlands hoofdplaats nu bezet door een leger van Pruisen en Russen.

Aangezien Wouters vader zijn vriend kon vertrouwen, deelde hij dezen mede, wat er in den afgelopen nacht was geschied, waarover de ander zich zeer verblijdde. Spoedig echter ging het gerucht van Wouters terugkomst allerwegen rond, zoodat tegen twaalf uur een dozijn boeren uit den omtrek zich hadden gehaast naar Wouter van Dam te gaan, om persoonlijk zich daarvan te overtuigen. Werkelijk troffen zij den jongen Wouter thuis aan en alras moest hij zijn lotgevalen mededeelen.

Wie óók een kijkje kwam nemen, was de Fransche *gens d' armé* ¹⁾ in hoogst eigen persoon. Ook hem was het gerucht van Wouters terugkomst ter oore gekomen en hij gevoelde het als zijn plicht Wouter gevangen te nemen en voor den krijgsraad te doen brengen.

Op de boerderij gekomen, trof hij daar een twaalfstal boeren aan, zoodat hij zich minder op zijn gemak begon te voelen. Niettemin vatte hij moed en zeide op barschen toon: „Ik kom dien jongen man gevangen nemen,” en op Wouter toeloopeude, zeide hij tot hem: „In naam des Keizers, je bent mijn gevangene!”

Een schaterend gelach van ons twaalfstal was het antwoord op zijn mededeeling.

„Lach mij niet uit,” zeide onze *gens d' armé* woedend, „ik kom den jongen Wouter in hechtenis nemen.”

„Dat heb je zoeven al verteld,” spotte een der boeren, „doch als je het waagt dien jongen man aan te raken, dan trommel ik met mijn vuisten het „Wilhelmus” op je magere tronie.”

De anderen gaven door allerlei uitroepen hun in-

¹⁾ Politie-soldaat.

stemming met dit voornemen te kennen, zoodat onze politiemann wel zag, dat hij alleen Wouter niet zou kunnen gevangen nemen.

„Als ik je een goeden raad mag geven,” vervolgde de laatste spreker, „verlaat dan dit huis en loop je „broeders” achterna, die vannacht uit Arnhem zijn gevlucht. De Russen en Pruisen zitten nu bij honderdtallen in hun vesting en doen zich te goed aan de appelenpap, die je makkers vergeten hebben mede te nemen.”

Een luid gelach was het antwoord op dit koddig gezegde en onze *gens d' armé* begreep, dat de boer waarheid sprak. Doodsbenauwd, dat de Russen of Pruisen hem te pakken zouden krijgen, maakte hij rechtsomkeert, om zich zoo spoedig mogelijk uit de voeten te maken.

„Héla,” werd hem spottend nageroepen, „je vergeet Wouter mee te nemen.”

Doch de Franschman hoorde niet en was weldra uit het gezicht verdwenen.

„Komt, mannen,” zeide Wouters vader eindelijk, „we willen God danken voor Zijn genade, aan ons bewezen. Deze mijn zoon was dood, maar zie, hij is weder levend geworden,” en het aloude Woord des Heeren te voorschijn halende, opende hij het en las met ontroerde stem voor: „Loof den Heere, mijn ziel, en vergeet geen van Zijn weldaden. Loof den Heere, mijn ziel, en al wat binnen in mij is, Zijn heiligen Naam. Barmhartig is de Heere, lankmoedig en groot van goedertierenheid. Want, zoo hoog de hemel is boven de aarde, is Zijne goedertierenheid geweldig over degenen, die Hem vreezen.”

BESLUIT.

De geruchten bleken waarheid te bevatten. Een groote Pruisische en Russische troepenmacht was Arnhem binnenge trokken, nadat de Fransche troepen haastig daaruit waren gevlucht. De slag bij Leipzig op 16/18 October had Napoleon zoodanige verliezen toegebracht, dat de Fransche Adelaar voorgoed scheen ten onder gebracht. Zijn geheele troepenmacht was verslagen en hij zelf gevangen genomen, om straks naar Elba te worden verbannen. In versnelden pas trokken de vereenigde bondgenooten naar de Hollandsche grenzen, steeds het land zuiverende van alles, wat aan den Overweldiger herinnerde. Zoo waren zij doorgetrokken, en ten slotte op Hollandschen bodem terecht gekomen en hadden Arnhem ingenomen, terwijl de Russen dienzelfden dag voortmarcheerden om den 28sten November voor Utrechts poorten te verschijnen. De reusachtige Fransche troepenmacht was ook van daár weggevlucht in de richting van Gorinchem, toen zij hoorde van de komst van den vijand.

Neerlands bevrijding was aanstaande! Zwaar had het moeten boeten voor zijn verlaten van God en verloochening van het Huis van Oranje, doch *nu* bood God weder genadig Zijn hand ter hulpe. In den avond van den 30sten November landde de Erfprins van Oranje van uit Engeland in een visscherspink te Scheveningen, om in de aloude hofstad 's Gravenhage, waar reeds een paar weken te voren een omwenteling te zijnen gunste had plaats gehad, evenals zulks was geschied in Amsterdam en elders, de regeering des lands te aanvaarden als Souverein Vorst, als Koning Willem I.

Allerwegen was er vreugde in het land, toen de zon der vrijheid, onder de regeering van het geliefde Oranjehuis, was opgegaan. Overal zag men de Oranjekleur dragen en van Neerlands hoogsten toren, den grijzen Domtoren in Utrecht, waaide, hoog in de lucht, de vaderlandsche driekleur met een reusachtigen Oranjewimpel.

Overal stroomde het volk naar de kerken om den Heere te danken voor de weldaden, die Hij hun opnieuw had bewezen.

Ook in L. was de vreugde groot, niet het minst op de hofstede van Wouter van Dam. Een vroolijke toekomst ging men nu te gemoet; niet alleen, omdat het land weer vrij kon ademen, na een zoo zwaren druk, maar ook omdat de Heere in Zijn genade in het bijzonder had gedacht aan dit huisgezin, door den zoon te sparen voor de gevaren, die hem hadden omgeven. En nog menigmaal rijst in Wouters woning de lofpsalm omhoog:

Looft den Heer, want Hij is goed:
 Looft Hem met een blij gemoed;
 Want Zijn gunst, alom verspreid,
 Zal bestaan in eeuwigheid.

.....
 Toen de rust in den lande was teruggekeerd en de zaken weer hun gewonen gang gingen, schreef Wouter een brief aan den boer, die hem had geholpen bij zijn vlucht en deelde hem mede, dat God zijn bede had verhoord en hij de zijnen in volkomen gezondheid had mogen terugzien. Wouters vader had vanzelf niet nagelaten een briefje mede in te sluiten, om hem hartgrondig te bedanken voor de hulp, aan zijn zoon bewezen. Eenige maanden later mochten beiden een brief van dezen terugontvangen, waarin Wouters

tweede redder mededeelde zeer verblijd te zijn met hun aller geluk. En het bleef niet bij deze enkele briefwisseling, doch er werd meermalen van weerszijden een bode gezonden om elkander eenig nieuws mede te deelen.

Ruim een jaar na Wouters behouden terugkomst werd deze ten zeerste verrast met een brief uit den omtrek van Parijs, die afkomstig bleek te zijn van niemand anders dan François. Hij sprak daarin de hoop uit, dat Wouter weder thuis zou zijn en nu zelf dezen brief zou lezen. Met een glimlach op het gelaat las Wouter de koddige beschrijving van de ontdekking zijner ontvluchting, waardoor het gansche hospitaal in rep en roer was gekomen en in allerijl boden werden uitgezonden om den vluchteling op te sporen, doch hoe alle moeite vergeefsch was. Maar Wouters hart vloeide over van blijdschap en dank, toen hij verder las, dat François eindelijk vrede had gevonden door het bloed van het Kruis en Jezus Christus als zijn Zaligmaker had aangenomen.

„Zoo ziet ge, Wouter,” zeide zijn vader, nadat ook hij den belangwekkenden brief had gelezen, „dat het oprecht geloof in God en Zijn Woord beloften heeft, niet alleen voor het toekomende, maar ook voor het tegenwoordige leven. Je gesprekken met François zijn door den Heere zoodanig geleid, dat een afgedwaald zondaar den weg der verlossing heeft leeren kennen en reeds bij voorbaat zijn dankbaarheid toonde door een vijand van dienst te zijn. Maar bovenal blijkt ook nu weder, hoe het wederom bewaarheid is geworden, dat God alzo lief de wereld heeft gehad, dat Hij Zijn eeniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een ieder, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.”

**Voorwaarden van Lidmaatschap der Vereeniging
CHRISTELIJKE BIBLIOTHEEK
gevestigd te Nijkerk.**

- 1°. Het lidmaatschap loopt van September—September.
- 2°. De contributie bedraagt f5.— per jaar. Hierover wordt gewoonlijk beschikt in Februari na de verschijning van het 40e vel druks.
(Voor het Buitenland, mits aangesloten bij de Post-Unie, wordt de abonnementsprijs verhoogd met f1.50 per jaar voor portkosten.)
- 3°. Elk lid ontvangt 1 ex. van al de werken, die in den loop van het boekjaar verschijnen, en die samen minstens 100 vel druks bedragen, in eigendom.
- 4°. Tegen verhooging van f0.35 per deel ontvangen de leden alle groote boeken gebonden in fraaijen stempelband. De uitgever behoudt zich het recht voor om banden van buitengewoon groot formaat tegen hooger prijs te berekenen. Over het verschuldigde bedrag voor geleverde banden wordt aan 't eind van het boekjaar beschikt.
- 5°. Afzonderlijke exemplaren van uitgaven der vereeniging zijn slechts verkrijgbaar tegen den vollen prijs, bij elk werk in den catalogus genoteerd, doch
- 6°. bij bestelling van eenige boeken tegelijk, tot een totaal van minstens 100 vel druks, wordt slechts 5 cents per vel druks berekend, evenwel met deze beperking, dat in elke opgave van 100 vel druks slechts éénmaal éénzelfde werk mag worden opgegeven. Wenscht men op deze voorwaarde meer dan één ex. van een boek, dan bestelle men zooveel malen 100 vel.
- 7°. Verlangt men bij eene bestelling van 100 vel *alle* boeken gebonden, dan worden deze geleverd tegen eene verhooging van f0.35 per deel. Verlangt men één of enkele der opgegeven boeken gebonden, dan bedraagt die verhooging f0.40 per deel.
Buitengewoon groote banden worden berekend tegen den hooger prijs, die alsdan staat aangegeven.
- 8°. De sub 6 en 7 genoemde bepalingen zijn ook geldig voor hen, die geen lid der vereeniging zijn.

DE GROENE BOEKJES

uitgegeven door de Vereeniging **Christelijke Bibliotheek**
staan onder redactie van H. W. S.

Voor al wat *de Redactie* betreft, wende men zich dus tot
Mejuffrouw H. W. SPIERING te TIEL.

Voor al wat *de Administratie* aangaat, (dus voor abonnementen, bestellingen op afzonderlijke uitgaven, enz.) richt men zich tot zijn boekhandelaar, of tot den uitgever

G. F. CALLENBACH te NIJKERK.